

Kriminaliteta v SR Sloveniji leta 1983

(Po podatkih RSNZ SRS)

Bojan Guček*

I. UVOD

Razčlemba značilnosti kaznivih dejanj v letu 1983 zajema statistične podatke Republiškega sekretariata za notranje zadeve SR Slovenije o številu inkriminiranih dejanj po kazenskih zakonih SFRJ, SR Slovenije, drugih socialističnih republik in avtonomnih pokrajin ter po posebnih zveznih zakonih, ki so jih obravnavali miličniki in kriminalisti v obdobju od 1. 12. 1982 do 31. 11. 1983. Prikaz kaznivih dejanj po posebnih zveznih zakonih in po kazenskih zakonih drugih socialističnih republik in avtonomnih pokrajin je predstavljen v skupnem seštevku, ker je njihov delež v strukturi celotne kriminalitete zanemarljiv (0,2 %). V razčlembi niso všteta kazniva dejanja, storjena pred letom 1983, vendar so bila raziskana v tem letu, kot tudi ne kazniva dejanja otrok.

V poglavju o splošnih značilnostih inkriminiranih dejanj je posebna pozornost namenjena prikazu vzrokov, ki jih je potrebno upoštevati po mnenju delavcev organov za notranje zadeve pri ocenjevanju spremenjenih statističnih koeficientov kriminalitete v Sloveniji. Z namenom celovitejšega vrednotenja vseh vrst kriminalne odklonskosti je izdelan tudi primerjalni tabelarni pregled števila kaznivih dejanj, ki so jih po sprejetju nove kazenske zakonodaje obravnavali delavci organov za notranje zadeve v Sloveniji (glej preglednico 2). Razčlemba je v nekaterih poglavjih dopolnjena s podatki, ki z vidika družbenega nadzorstva, viktimologije, kriminalne ekologije, socialne politike in širše družbene preventive terjajo od odgovornih in strokovnih dejavnikov celovitejše načrtovanje zoperstavljanja nekaterim inkriminiranim dejanjem in odklonskim pojavom v republiki.

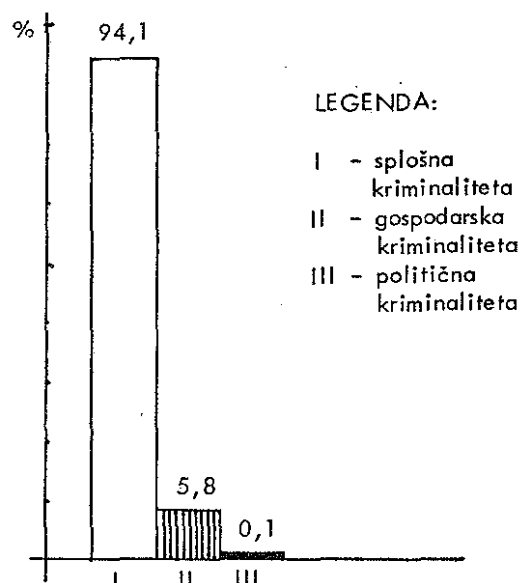
II. SPLOŠNI PODATKI O KAZNIVIH DEJANJH LETA 1983

Javnim tožilstvom so organi za notranje zadeve v SR Sloveniji leta 1983 naznanili 51 074 kaznivih dejanj. Število kaznivih dejanj se je v primerjavi z letom 1982 povečalo za 8518 dejanj ali 11,1 %. Podatki o kaznivih dejanjih v Sloveniji ter njihovi razčlembi so prikazani v preglednici 1.

V primerjavi z letom 1982 se je povečalo število kaznivih dejanj po Kazenskem zakonu SR

Slovenije za 7330, po Kazenskih zakonih socialističnih republik in avtonomnih pokrajin za 82, po posebnih zveznih zakonih za 62 in po Kazenskem zakonu SFRJ za 45 dejanj. Če upoštevamo poglavja kazenskih zakonov, se je število kaznivih dejanj v letu 1983 v primerjavi z letom 1982 povečalo pri 12 poglavjih, zmanjšalo pri 8, pri enem ostalo nespremenjeno, pri treh poglavjih pa ni bilo zabeleženo nobeno kaznivo dejanje. Večji porast števila kaznivih dejanj je zabeležen pri kaznivih dejanjih zoper družbeno in zasebno premoženje. Zabeleženih je bilo 7154 več kaznivih dejanj iz XV. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije kot leto prej, večji porast pa beležimo tudi pri kaznivih dejanjih zoper gospodarstvo in enotnost jugoslovanskega trga, spolno nedotakljivost in moralo, življenje in telo, pravi promet itn. Opazno pa se je zmanjšalo le število kaznivih dejanj zoper upravljanje družbenih sredstev in naravna bogastva ter zoper splošno varnost ljudi in premoženja.

Proučevanje gibanja kaznivih dejanj (preglednica 2), ki so jih po letu 1978 obravnavali organi za notranje zadeve v Sloveniji, opozarja na večji porast kriminalitete po letu 1980. V primerjavi z letom 1978 se je leta 1981 povečalo število kaznivih dejanj za 36,9 %, leto kasneje za 59,5 %, medtem ko je leta 1983 število kaznivih dejanj v primerjavi z letom, ko je bila sprejeta nova kazenska zakonodaja, večje že za 87 %. Zlasti skokovit je porast splošne kriminalitete. V primerjavi z letom 1978 se je povečalo število teh dejanj za 92,3 %. Umirjenejšje gibanje kažejo de-

* Bojan Guček, RSNZ SR Slovenije.

nja v škodo gospodarstva (+ 30,3 %) in kazniva dejanja s političnim obeležjem (+ 13,5 %), ki so nemalokrat pogojena s trenutnimi varnostnimi razmerami v republiki in državi, ki same po sebi terjajo doslednejše ali strpnejše ukrepanje (primer bolezni Predsednika republike, albanskih skrajnežev v SAP Kosovo ipd.).

Navedene posebnosti vplivajo tudi na spremembe v notranji strukturi kriminalitete (**histogram 1**), čeprav splošno gibanje ostaja nespremenjeno. Postopno narašča delež kaznivih dejanj splošne kriminalitete (94,1 % vse kriminalitete v letu 1983), zmanjšuje pa se delež kaznivih dejanj

v škodo narodnega gospodarstva (5,8 %) in zoper ustavne temelje SFRJ oz. SRS (0,1 %).

Ne glede na stopnjo družbene nevarnosti pa kazniva dejanja gospodarske oz. politične oklonskosti, inkriminirana po kazenskih zakonih SR Slovenije in SFRJ ter drugih zakonih, ohranjajo obseg iz leta 1982.

Leta 1983 so organi za notranje zadeve razvrstili v splošno kriminaliteto 48 057 (43 556) kaznivih dejanj, v gospodarsko 2958 (2957) in v politično kriminaliteto 59 (64) kaznivih dejanj. V oklepajih navajamo podatke za leto 1982.

Preglednica 1: Kazniva dejanja po poglavjih kazenskih zakonov v Sloveniji leta 1983

Kazniva dejanja zoper	Število k. d.	Odstotek k. d.
1	2	3
— življenje in telo	2 104	4,1
— svoboščine in pravica človeka in občana	392	0,76
— samoupravljanje	37	0,07
— delovno razmerje in soc. varnost	96	0,18
— zakonsko zvezo, družino in mladino	166	0,32
— spolno nedotakljivost in moralo	409	0,8
— čast in dobro ime	80	0,15
— človekovo zdravje	13	0,02
— upravljanje družbenih sredstev in naravna bogastva	2 299	4,5
— družbeno in zasebno premoženje	42 040	82,3
— pravni promet	842	1,6
— uradno dolžnost in javna pooblastila	78	0,15
— pravosodje	286	0,55
— javni red in mir	595	1,16
— splošno varnost ljudi in premoženja	619	1,21
— varnost javnega prometa	131	0,25
SKUPAJ KZ SRS	50 187	98,26
— temelje soc. samoupr. družb. uređ. in varnosti SFRJ	33	0,06
— človečnost in mednarodno pravo	—	—
— ugled SFRJ, tuje države in mednarodne organizacije	21	0,04
— gospodarstvo in enotnost jugoslovanskega trga	296	0,57
— uradno dolžnost uradnih oseb v zveznih organih	19	0,03
— oborožene sile	—	—
— druge družbene vrednote	283	0,55
SKUPAJ KZ SFRJ	625	1,22
K. D. po posebnih zveznih zakonih	161	0,31
K. D. po KZ drugih SR in SAP	101	0,19
SKUPAJ	51 074	100,00

Preglednica 2: Struktura kaznivih dejanj v letih 1978—1983

Kazniva dejanja	1978	1979	1980	1981	1982	1983
POLIT. KRIMINAL.	52	47	101	77	64	59
— verižni indeks		90,4	214,9	76,2	83,1	92,2
— bazični indeks	100	90,4	194,2	148,1	123,1	113,5
GOSPODAR. KRIMINAL.	2 270	2 315	2 582	2 801	2 957	2 958
— verižni indeks		102,0	111,5	108,5	105,6	100,0
— bazični indeks	100	102,0	113,7	123,4	130,3	130,3
SPLOŠNE KRIMINAL.	24 985	25 093	26 315	29 499	40 535	48 057
— verižni indeks		100,4	104,9	112,1	137,4	118,6
— bazični indeks	100	100,4	105,3	118,1	162,2	192,3
SKUPAJ	27 307	27 455	28 998	37 377	43 556	51 074
— verižni indeks		100,5	105,6	111,7	134,5	117,3
— bazični indeks	100	100,5	106,2	136,9	159,5	187,0

Večletno spremljanje gibanja kaznivih dejanj kaže, da je povečanje števila inkriminiranih dejanj v letih 1982 in 1983 predvsem posledice učinkovanja nekaterih objektivnih in subjektivnih dejavnikov, ki ob klasičnih kriminogenih dejavnikih odločilno vplivajo na negativne statistične odklone. Če upoštevamo predvsem večjo občutljivost občanov in drugih oseb ter doslednejše prijavljanje in povečan nadzor organov za notranje zadeve prav na področju kaznivih dejanj manjše družbene nevarnosti (npr.: žepna tatvina — + 33,4 %; tatvina kolesa — + 55,1 %; tatvina iz avtomobila — + 38,2 % itn.), je porast v mejah pričakovanega ter v medsebojni povezavi z negativnimi kazalci trenutnega družbenoekonomskega razvoja (primerjave indeksov gibanj družbenega standarda, osebnih dohodkov itn. zanemarljivo odstopajo od indeksov nekaterih vrst kaznivih dejanj v lanskem letu — op. p.). Vendar je ob navedenih okoliščinah očitno, da stopnja kriminalne odklonskosti v republiki narašča, čeprav ne tako skokovito kot kažejo splošni statistični pokazatelji, katerih odklone povzroča obrobna kriminaliteta, ki je bila vedno na nivoju določene stopnje družbene strpnosti glede na urejenost in trdnost družbenoekonomskih in političnih razmer. Stanje sicer ni zaskrbljujoče, vendar ne gre prezreti, da je bilo lani obravnavanih 94 kaznivih dejanj kupčevanja z zlatim denarjem in tujo valuto (leta 1982 36), 17 kaznivih dejanj ponarejanja vrednotnic (4), 42 poskusov umora (35), 13 kršitev samoupravljanja (7), 48 primerov spolnega nasilja (35), 125 grabežev (81), 67 primerov organizirane nedovoljene trgo-

vine (40), 172 ropov (139) itn; kar terja od vseh nadzornih mehanizmov ter nosilcev samozaščitnih aktivnosti enoten, načrten in organiziran preventivni nastop.

Po povprečnem statističnem izračunu je bilo v Sloveniji 30. 9. 1983 1 946 906 prebivalcev. Podatek predstavlja osnovo za izračun kriminalitetnega števila. Na 10 000 občanov v republiki je

Preglednica 3: Kazniva dejanja in količnik kriminalitete na 10 000 prebivalcev po upravah za notranje zadeve

UNZ	Število kaznivih dejanj		Količnik kriminalitete na 10 000 prebiv.
	1982	1983	
1	2	3	4
Celje	6 334	6 260	251
Koper	2 010	2 168	213
Kranj	2 989	4 528	249
Krško	1 377	1 773	243
Ljubljana-mesto	11 139	14 413	441
Ljubljana-okolica	3 193	3 344	198
Maribor	8 168	8 115	250
Murska Sobota	1 858	2 637	198
Nova Gorica	1 719	1 864	157
Novo mesto	1 850	3 027	303
Postojna	866	891	177
Slovenj Gradec	941	823	114
Trbovlje	854	951	204
SRS	43 556	51 074	262

prišlo povprečno v letu 1983 262 kaznivih dejanj, leto prej pa 226. V preglednici 3 navajamo podatke o številu obravnavanih inkriminiranih dejanj na območju posameznih uprav za notranje zadeve ter stopnjo regionalne obremenjenosti na 10 000 prebivalcev (kriminalitetno število). Leta 1983 so v primerjavi z letom 1981 na območju 10 uprav za notranje zadeve obravnavali več kaznivih, manjše število inkriminiranih dejanj kot leto prej pa je bilo zabeleženo na območju treh uprav (Celje, Maribor in Slovenj Gradec). Porast števila obravnavanih kaznivih dejanj nad slovenskim povprečjem (+ 17,3 odstotka) je bil zabeležen na območju 5 uprav za notranje zadeve (Novo mesto, Ljubljana-okolica in Ljubljana-mesto, Murska Sobota in Krško). Stopnja obremenitve na 10 000 prebivalcev je v letu 1983 zabeležena nad slovenskim povprečjem le na območju 2 uprav za notranje zadeve, to je UNZ Ljubljana-mesto in UNZ Novo mesto. Visoko obremenjenost pa beležimo tudi na območju UNZ Celje, Maribor in Kranj. Na območju teh 5 uprav je bilo lani obravnavanih 71,2 % vseh kaznivih dejanj v republiki, kar znova potrjuje nekajletno naraščanje kriminalne obremenjenosti večjih urbanih središč ter okoliš z visokim koeficientom dnevne migracije. Te značilnosti potrjujejo tudi podatki o kriminaliteti v petih slovenskih mestih. Leta 1983 je bilo v Ljubljani zabeleženih 11 075 kaznivih dejanj, v Mariboru 5339, Celju 2182, Novem mestu 1790, Kranju 1676 in Velenju 1217 kaznivih dejanj.

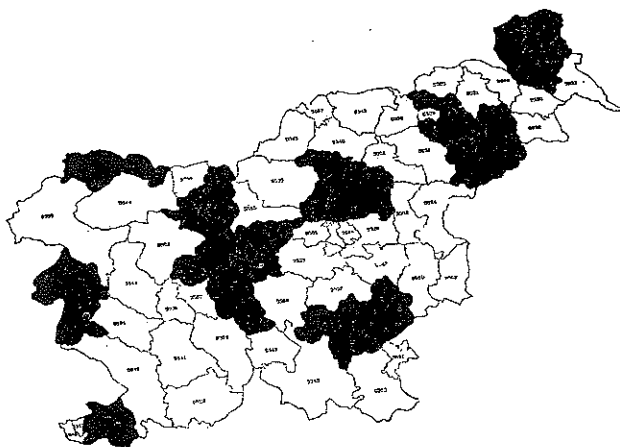
Na območju posameznih občin je bilo zabeleženo naslednje število kaznivih dejanj: Ajdovščina 246, Brežice 628, Celje 2182, Cerknica 191, Črnomelj 583, Domžale 875, Dravograd 116, Gornja Radgona 604, Grosuplje 514, Hrastnik 274, Idrija 311, Ilirska Bistrica 216, Izola 320, Jesenice 979, Kamnik 427, Kočevje 531, Koper 835, Kranj 1676, Krško 721, Laško 327, Lenart 316, Lendava 388, Litija 316, Ljubljana-Bežigrad 2141, Ljubljana-Center 4570, Ljubljana-Moste-Polje 1911, Ljubljana-Šiška 2702, Ljubljana-Vič-Rudnik 2751, Ljutomer 310, Logatec 206, Maribor-Pesnica 302, Maribor-Pobrežje 737, Maribor-Rotovž 1929, Maribor-Ruše 294, Maribor-Tabor 1170, Maribor-Tezno 907, Metlika 206, Mozirje 188, Murska Sobota 1335, Nova Gorica 1058, Novo mesto 1790, Ormož 237, Piran 634, Postojna 484, Ptuj 1431, Radlje ob Dravi 255, Radovljica 740, Ravne na Koroškem 283, Ribnica 218, Sevnica 424, Sežana 379, Slovenj Gradec 169, Slovenska Bistrica 587, Slovenske Konjice 510,

Sentjur 374, Škofja Loka 730, Šmarje 640, Tolmin 249, Trbovlje 454, Trebnje 448, Tržič 403, Velenje 1217, Vrhnika 257, Zagorje 223 in Žalec 822.

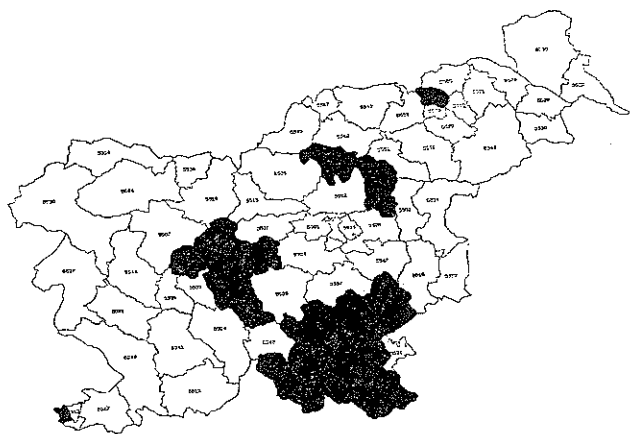
V 46 občinah je bilo zabeleženih več kaznivih dejanj kot leta 1982, od tega v 12. občinah za več kot 50 odstotkov in to v Ajdovščini za 50 %, Izoli 53,8 %, Jesenicah za 69,7 %, Ljubljani-Vič-Rudnik za 53,1 %, Maribor-Pesnica 64,1 %, Maribor-Pobrežje 52,6 %, Maribor-Rotovž 70,6 %, Metliki 51,5 %, Murski Soboti 53,6 %, Novem mestu 69 %, Trebnjem 77,1 % in Tržiču za 94,7 %.

Če upoštevamo ustaljeno merilo kriminalitete, to je kriminalitetno število (v našem primeru izračunano na 10 000 prebivalcev) lahko ugotovimo, da je to število znašalo do 100 v eni občini (Slovenj Gradec), med 100 in 200 v 31 slovenskih občinah, med 200 in 300 v 24 občinah, med 300 in 400 v 7 občinah, medtem ko je bil količnik nad 400 zabeležen v 2 komunah (Ljubljana-Center in Maribor-Rotovž). Največji količnik kriminalitete je dosegla občina Ljubljana-Center in sicer 1169, za njo pa občina Maribor-Rotovž, kjer je bil količnik kriminalitete 531, medtem ko je znašala vrednost količnika kriminalitete v občini Piran 347. Najnižji količnik je dosegla občina Slovenj Gradec (80), sledi (Mozirje 100), Ravne na Koroškem (102), Ajdovščina (107) itn.

Kartogram 1 prikazuje občine v SR Sloveniji, ki so bile po številu obravnavanih kaznivih dejanj nad slovenskim povprečjem, ki znaša 785 kaznivih dejanj. Nad slovenskim povprečjem je

Kartogram 1

Kartogram 2

17 občin. V kartogramu 2 pa so označene občine, ki so bile v letu 1983 nadpovprečno kriminalno obremenjene (kriminalitetno število za SRS 262). Po stopnji kriminalne obremenjenosti je bilo lani v Sloveniji 12 občin in sicer: Celje (312), Titovo Velenje (307), Piran (347), Ljubljana-Belžigrad (323), Ljubljana-Center (1169), Ljubljana-Moste-Polje (266), Ljubljana-Šiška (281), Ljubljana-Vič-Rudnik (330), Kočevje (275), Maribor-Rotovž (531), Črnomelj (325) in Novo mesto (311).

Družbena skupnost ter delovni ljudje in občani so bili s kaznivimi dejanji oškodovani za skupno 965 239 961 (816 271 043) dinarjev ali za 18,2 % več kot leta 1982, od tega je bilo družbeno premoženje oškodovano za 611 907 676 (586 942 860) dinarjev, zasebno pa za 353 332 285 (229 331 183) dinarjev. Višina gmotne škode povzročene v družbeni lastnini se je povečala za 4,3 %, vendar je gmotno visoko ogrožena predvsem zasebna lastnina občanov, kjer je bila lani oškodovanost v primerjavi z letom prej večja za 54,1 %.

Družbeno premoženje je bilo v 47,3 % oškodovano s kaznivimi dejanji zoper upravljanje družbenih sredstev in naravna bogastva (XIV. poglavje KZ SRS), 26,6 % gmotne škode je bilo povzročeno družbeni lastnini s kaznivimi dejanji zoper družbeno in zasebno premoženje (XIV. poglavje KZ SRS), 20,7 % pa s kaznivimi dejanji zoper splošno varnost ljudi in premoženja (XX. poglavje KZ SRS) itn., medtem ko so bili občani najpogosteje oškodovani s kaznivimi dejanji zoper zasebno premoženje (90 % vse gmotne škode na zasebnem premoženju).

Kazniva dejanja v škodo družbene lastnine se pojavljajo predvsem v tistih organizacijah zdru-

ženega dela, kjer samozaščitne oblike organiziranja delavcev slabo ali ne delujejo, kjer se kažejo zastoji v samoupravnih praksi, kjer se zanemarja ali celo opušča notranje nadzorstvo, kjer je slabo poskrbljeno za zavarovanje družbenega premoženja izven delovnega časa, pa tudi v organizacijah združenega dela, ki se soočajo s poslovno, delovno in organizacijsko neuspešnostjo. Neurejene razmere izkoriščajo posamezniki, ki skušajo z inkriminiranimi dejanji na lahek način pridobiti večjo gmotno korist. Lani so organi za notranje zadeve obravnavali v škodo družbenega premoženja 14 911 kaznivih dejanj ali 8,1 % več kot leto prej oz. 29,2 % vseh kaznivih dejanj v republiki.

Porast števila kaznivih dejanj v škodo zasebnega premoženja je sicer delno posledica tudi večje občutljivosti občanov do primerov odtujevanja njihove lastnine, vendar pa sami nemalokrat s svojim neodgovornim obnašanjem, pozabljenostjo, osebnimi razvadami in podobnim omogočajo lahko odtujevanje predmetov iz nezavarovanih in nezaklenjenih objektov, kletnih prostorov, avtomobilov ipd. Občani so lani natanili 36 163 (29 759) dejanj, s katerimi je bilo oškodovano zasebno premoženje ali drugače prizadeta osebnost nedotakljivost oz. dostojanstvo občana, ali 21,5 % več kot leta 1982 oziroma 70,8 % vse obravnavane kriminalitete v Sloveniji.

III. SPLOŠNA KRIMINALITETA

V letu 1983 je bilo obravnavanih 48 057 kaznivih dejanj splošne kriminalitete. Njen delež v celotni kriminaliteti je dosegel 94,1 %. V primerjavi z letom 1982 se je število teh dejanj povečalo za 18,6 % oziroma 7521 primerov.

Porast je posledica stalnega naraščanja inkriminiranih dejanj zoper družbeno in zasebno premoženje po Kazenskem zakonu SR Slovenije. Povečalo se je predvsem število primerov kaznivih dejanj manjše družbene nevarnosti, kot so: žepna tatvina (1077 kaznivih dejanj ali 33,4 % več kot leto prej), tatvina kolesa (3994 ali + 55,1 %), tatvina iz avtomobila (1636 ali + 38,2 %) in tatvina do 500 dinarjev (2327 ali 14,7 %) oziroma nad 500 dinarjev (12 475 ali + 20,9 %). Navedena kazniva dejanja predstavljajo 42,1 % vse kriminalitete v republiki oziroma 44,8 % kaznivih dejanj splošne kriminalitete in so praviloma vedno povezana z malomarnim in brezbržnim odnosom delovnih ljudi in obča-

nov ter organizacij združenega dela do zasebnega oziroma družbenega premoženja. Nesamozaščitno obnašanje občanov ugotavljajo delavci organov za notranje zadeve tudi pri številnih tatvinah koles, smuči, prtljage, žepnih tativnah ipd. V primerjavi z letom prej se je lani na škodo družbenega premoženja povečalo število tatvin za 13 %, velikih tatvin pa za 13,3 %, na škodo zasebnega premoženja pa se je število tatvin povečalo za 24 %, velikih tatvin pa za 27 %, medtem ko se je število ogoljufanih občanov povečalo za 33 %.

V porastu so tudi nekatera hujša kazniva dejanja zoper družbeno in zasebno premoženje kot na primer vlomne tatvine do 30 000 dinarjev (+ 13,2 %), od 30 000 do 100 000 dinarjev (+ 48,1 %) oziroma nad 100 000 dinarjev (+ 61,1 %), vlomi v avtomobile (+ 30,0 %), velike tatvine (+ 20,0 %), ropi (+ 23,0 %), poškodovanja tuje stvari (+ 30,0 %) itn.

Zaskrbljujoče postopno naraščanje hujših kaznivih dejanj zoper življenje in telo (+ 2,1 %) ter spolno nedotakljivost in moralo (+ 12,7 %). Večinoma so povod neurejene in skaljene družinske oz. zakonske razmere ter razmere v soseski, ki jih skušajo posamezniki v vinjenosti reševati na nasilen in brezobziren način. Lani je bilo zabeleženih več primerov divjaškega obračunavanja skupin občanov, ki so imela za posledico tragično smrt posameznika.

Ob obravnavi vzrokov odklonskih ravnanj posameznikov pogosto zanemarimo resnost in družbeno škodljivost alkoholizma v SR Sloveniji, ki je ne tako zanemarljiv kriminogen dejavnik.

Proizvodnja in potrošnja alkoholnih pijač v slovenski družbi je gospodarska dejavnost, ki prinaša ob razmeroma skromnih naložbah ob hitrem obračanju vloženih sredstev sorazmerno velik dohodek, družbene posledice uživanja alkohola preko vseh mej pa so neizmerljive (razkroj družine, zmanjšana delovna sposobnost in ogroženo zdravje, slabi medsosjeski in medčloveški odnosi itd.).

Lani so vinjene osebe storile 3395 (3096) kaznivih dejanj. Čeprav v strukturi raziskanih kaznivih dejanj predstavljajo kazniva dejanja vinjenih oseb skromen delež (11,7 %), pa je vloga alkohola kot dejavnika, ki je spodbudil ali pospešil storitev kaznivega dejanja, večja pri hujših oblikah kaznivih dejanj. Polnoletne osebe so pod vplivom zaužitega alkohola storile 3074 kaznivih dejanj, od tega 702 dejanja zoper življenje in telo (35,3 % vseh raziskanih tovrstnih kaz-

nivih dejanj), 327 (60,7 %) zoper javni red in mir, 84 (25,8 %) zoper spolno nedotakljivost in moralo, 1617 (10,6 %) zoper družbeno in zasebno premoženje, 116 (34,5 %) zoper svoboščine in pravice človeka in občana itd. Mladolentniki so pod vplivom alkohola storili 321 (leto prej 284) kaznivih dejanj, od tega 24 kaznivih dejanj zoper življenje in telo, 7 zoper spolno nedotakljivost in moralo, 259 zoper družbeno in zasebno premoženje, 10 zoper javni red in mir, 8 zoper splošno varnost javnega prometa itd.

Prikazali bomo nekaj vrst kaznivih dejanj splošne kriminalitete po vrstnem redu glede na število primerov.

1. Kazniva dejanja zoper družbeno in zasebno premoženje (XV. poglavje KZ SRS)

Leta 1983 je bilo obravnavanih 42 040 kaznivih dejanj zoper zasebno in družbeno premoženje, to je 7154 ali 20,5 odstotkov več kot leto prej. V škodo družbenega premoženja je zapisanih 12 344 dejanj, zoper zasebnega pa 29 696 dejanj. Ta dejanja so pomenila 82,3 % vse oziroma 87,5 odstotkov splošne kriminalitete v Sloveniji. Po oceni miličnikov in kriminalistov so bili občani in družbena skupnost s temi dejanji oškodovani za 480 480 924 dinarjev ali 32,0 % odstotkov več kot leto prej.

Na območju posamezne uprave za notranje zadeve je bilo iz XV. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije obravnavano naslednje število kaznivih dejanj: Ljubljana-mesto 13 319, Maribor 6698, Celje 4945, Ljubljana-okolica 2781, Kranj 3526, Koper 1599, Murska Sobota 1947, Novo mesto 2340, Nova Gorica 1388, Krško 1346, Slovenj Gradec 604, Trbovlje 696 in Postojna 713.

Splošne značilnosti kaznivih dejanj zoper družbeno in zasebno premoženje so naslednje:

a) Zabeleženih je bilo 23 949 tatvin. V škodo družbenega premoženja je bilo 7139 tatvin, v škodo zasebnega pa 16 810. V primerjavi z letom 1982 se je število teh kaznivih dejanj povečalo za 4198 primerov.

b) Velikih tatvin je bilo 10 188, od tega 207 drznih tatvin in 9164 vlomnih tatvin. Družbeno premoženje je bilo oškodovano v 2437 primerih, zasebno pa v 7751 primerih. V primerjavi z letom prej so se ta dejanja povečala za 1958 primerov.

c) Organi za notranje zadeve so obravnavali 21 roparskih tatvin, in to v 1 v škodo družbeno in 20 v škodo zasebnega premoženja. V pri-

merjavi s predhodnim letom se je število roparskih tatvin povečalo za 9 primerov.

č) Kriminalistom in miličnikom je bilo nanzanjenih tudi 172 ropov, od tega je bilo v 2 primerih oškodovano družbeno, v 170 primerih pa zasebno premoženje. Leta 1982 so organi za notranje zadeve zabeležili 139 ropov.

d) Obravnavanih je bilo 120 utaj, od tega 72 v škodo družbenega premoženja in 48 v škodo zasebnega sektorja. Obravnavanih je bilo 18 utaj več kot leta 1982.

e) V 1191 primerih je bil obravnavan odvzem motornega vozila, od tega 107 odvzemov motornega vozila v družbeni lasti. Ta dejanja so se v primerjavi z letom prej povečala za 27 primerov.

f) Zabeleženih je bilo 226 goljufij ali 164 več kot leto prej, od tega je bilo družbeno premoženje oškodovano v 814, zasebno pa v 1452 primerih.

g) V 20 primerih je bilo obravnavano kaznivo dejanje oderuštva in to so bili v vseh primerih oškodovani občani. Leta 1982 so organi za notranje zadeve obravnavali 30 kaznivih dejanj oderuštva.

h) Tuja stvar je bila poškodovana v 3334 primerih, od tega v družbeni lasti v 1342 primerih in v zasebni v 1992 primerih. V primerjavi z letom prej je bilo obravnavanih 722 kaznivih dejanj poškodovanja tuje stvari več kot leto prej. Skupna škoda, povzročena s temi dejanji, pa je bila ocenjena na 24 061 035 dinarjev. V 3 primerih je bila poškodovana oz. uničena stvar posebnega kulturnega ali zgodovinskega pomena v družbeni lasti. Leto prej je bilo zabeleženo le 1 takšno kaznivo dejanje.

i) Zmanjšalo se je število požigov za 22. V letu 1983 je bilo obravnavanih 75 požigov, od tega 7 v škodo družbenega premoženja in 68 v škodo zasebnega premoženja.

j) Zabeleženo je bilo še 412 prikrivanj, 257 nezakonitih vselitev ter 17 drugih kaznivih dejanj iz XV. poglavja KZ SR Slovenije.

Miličnikom in kriminalistom je uspelo raziskati 20 208 dejanj zoper družbeno in zasebno premoženje ali 48,1 %. Leto prej pa so raziskali 49,9 % teh dejanj. Raziskana so bila vsa dejanja prikrivanja, oderuštvo, nezakonite vselitve in druga kazniva dejanja iz XV. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije. V letu 1983 je ostalo neraziskanih 13 804 tatvin, 6124 velikih tatvin, 7 roparskih tatvin, 72 ropov, 3 utaje,

424 odvzemov motornega vozila, 86 goljufij, 2 izsiljevanji, 1275 poškodovanj tuje stvari, 34 požigov in 1 kaznivo dejanje poškodovanja stvari posebnega kulturnega ali zgodovinskega pomena.

2. Kazniva dejanja zoper življenje in telo (VI. poglavje KZ SRS)

Organi za notranje zadeve so obravnavali 2104 kazniva dejanja zoper življenje in telo ali 4,1 % celotne oziroma 4,4 % splošne kriminalitete. Število teh dejanj se je v primerjavi z letom prej povečalo za 45 primerov ali 2,1 %. Obravnavanih je bilo 32 umorov, 48 poskusov umora, 1 uboj na mah, 12 povzročitev smrti iz malomarnosti, 6 detomorov, 19 posebno hudih telesnih poškodb, 416 hudih telesnih poškodb, 1087 lahkih telesnih poškodb in 483 drugih kaznivih dejanj iz VI. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije.

Pri kaznivih dejanjih zoper življenje in telo se je povečalo število poskusov umora za 13 primerov, uboja na mah za 1 primer, povzročitev smrti iz malomarnosti za 2 primera, lahkih telesnih poškodb za 34 in drugih kaznivih dejanj iz VI. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije za 28 primerov.

Miličnikom in kriminalistom ni uspelo odkriti storilca dokončanega umora, poskusa umora in detomora ter storilcev 12 hudih in 20 lahkih telesnih poškodb.

Hudodelstva iz VI. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije so še vedno najbolj številna na območju UNZ Maribor (480) in Celje (405), visoka obremenitev pa je zabeležena tudi na območju UNZ Novo mesto (235), Murska Sobota (167) in Krško (162). Med vzroki so še vedno v ospredju neurejene družinske razmere ter skajljeni odnosi v soseski. Dejanja pa praviloma vedno spremlja alkohol.

3. Kazniva dejanja zoper pravni promet (XVI. poglavje KZ SRS)

Leta 1983 so delavci organov za notranje zadeve obravnavali 842 kaznivih dejanj iz XVI. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije ali 152 več kot leto prej. Ta dejanja so pomenila 1,6 % celotne oziroma 1,8 % splošne kriminalitete. Med dejanji prevladujejo primeri ponarejenih listin in sicer 806 primerov, v 26 primerih je bila obravnavana lažna overovitev vsebine, v

7 primerih poseben primer ponarejanja listine in v 3 primerih izdaja lažnega zdravniškega spričevala.

Organom za notranje zadeve ni uspelo raziskati 10 primerov ponarejanja listin ali 1,1 % kaznivih dejanj zoper pravni promet.

Na območju Uprave za notranje zadeve Kranj je bilo obravnavanih 199 primerov teh dejanj, na območju UNZ Maribor 102, Ljubljana-mesto 95, Koper 92, Celje 75, Novo mesto 60, Ljubljana-okolica 49, Murska Sobota 29, Nova Gorica 28, Postojna 18, Slovenj Gradec 17 ter Krško in Trbovlje po 14 kaznivih dejanj zoper pravni promet.

4. Kazniva dejanja zoper splošno varnost ljudi in premoženja (XX. poglavje KZ SRS)

Delavci organov za notranje zadeve so obravnavali 619 kaznivih dejanj zoper splošno varnost ljudi in premoženja. Vzrok večine teh dejanj je brezbržen in malomaren odnos do družbenega premoženja in ljudi.

V preglednici 4 je prikazana notranja struktura kaznivih dejanj zoper splošno varnost ljudi in premoženja, med katerimi prevladujejo požari iz malomarnosti, povzročitve splošne nevarnosti, huda kazniva dejanja zoper splošno varnost itn.

Neraziskanih je ostalo 42 kaznivih dejanj iz XX. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije ali 6,7 %, od tega 11 kaznivih dejanj povzročitve splošne nevarnosti, 23 požarov iz malomarnosti, 1 onesnaženje človekovega bivalnega okolja, 1

Preglednica 4: Kazniva dejanja zoper splošno varnost ljudi in premoženja

Kazniva dejanja zoper splošno varnost ljudi in premoženja	1982	1983	Indeks
1	2	3	4
— povzročitev splošne nevarnosti	214	209	97,7
— požar iz malomarnosti	232	183	78,9
— onesnaženje okolja	23	21	91,3
— povzročitev nevarnosti na delovišču	67	55	82,1
— huda KD zoper splošno varnost	85	97	114,1
— druga kazniva dejanja	60	54	90,0
SKUPAJ	681	619	90,9

Preglednica 5: Kazniva dejanja zoper javni red in mir leta 1983

Uprava za notranje zadeve	Kazniva dejanja zoper javni red in mir	
	število	indeks
1	2	3
Ljubljana-mesto	112	140,0
Maribor	71	55,9
Celje	46	121,1
Ljubljana-okolica	73	97,3
Kranj	48	88,8
Koper	14	82,3
Murska Sobota	75	136,3
Novo mesto	27	142,1
Nova Gorica	34	106,3
Krško	15	75,0
Slovenj Gradec	31	91,2
Trbovlje	38	86,4
Postojna	10	55,6
SR Slovenija	595	96,7

hudo kaznivo dejanje zoper splošno varnost in 6 drugih kaznivih dejanj iz XX. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije.

5. Kazniva dejanja zoper javni red in mir (XIX. poglavje KZ SRS)

Leta 1983 je bilo obravnavanih 595 kaznivih dejanj zoper javni red in mir ali 3,3 % manj kot leto prej. V notranji strukturi kaznivih dejanj iz XIX. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije prevladujejo primeri nasilniškega obnašanja (359), slede primeri preprečitve uradnega dejanja uradni osebi (78), napada na uradno osebo (65), lažnega izdajanja za uradno osebo (25), skrunitve groba (20), poškodovanja oz. odstranitve uradnega pečata (19), igranja na srečo (9), samovoljnosti (5), sodelovanja v skupini, ki je preprečila izvršitev uradnega dejanja (4), širjenja lažnih vesti (2) in zlorabe znamenj za pomoč (2) ter odvzema ali uničenja uradnega pečata (1).

V preglednici 5 je prikazano število kaznivih dejanj zoper javni red in mir po posameznih upravah za notranje zadeve.

Pristojnemu javnemu tožilcu je bilo naznanjenih 584 storilcev kaznivih dejanj zoper javni red in mir ali 98,2 % vseh primerov. Osumljeni je ostal neodkrit le v 11 primerih.

6. Kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost in moralo (XI. poglavje KZ SRS)

Kazniva dejanja iz XI. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije so v primerjavi z letom 1982 narasla za 48 primerov ali 13,2 %. Povečalo se je predvsem število primerov spolnega nasilja za 13 primerov, poskusa posilstva za 8 primerov in drugih kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost in moralo za 28 primerov. Obravnavanih je bilo 105 dokončanih posilstev, 104 poskusi posilstva, 48 primerov spolnega nasilja, 125 spolnih napadov na osebo mlajšo od 14. leta, 14 spolnih zlorab slabotne osebe, 8 kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja, 5 primerov zvodništva, 4 primeri razžalitve in 1 krvo-skrunstvo.

Neraziskanih je ostalo 3,6 % kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost in moralo in sicer: 9 poskusov posilstva, 3 posilstva, 1 spolno nasilje in 2 druga kazniva dejanja iz XI. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije.

Med oškodovanimi je bilo 31 moških in 371 žensk, od tega 128 otrok in 94 mladoletnikov. Otroci so bili v 125 primerih žrtve spolnega napada, medtem ko mladoletne osebe prevladujejo kot žrtve kaznivega dejanja dokončane posilstva in poskusa posilstva.

Na območju uprav za notranje zadeve je bilo obravnavanih naslednje število teh dejanj: Celje 89, Maribor 73, Kranj 24, Koper 24, Postoja 22, Krško 17, Ljubljana-okolica 16, Trbovlje 16, Ljubljana-mesto 13, Murska Sobota 12, Nova Gorica 12, Slovenj Gradec 9 in Novo mesto 7.

7. Kazniva dejanja zoper svoboščine in pravice človeka in občana (VII. poglavje KZ SRS)

Zabeleženih je bilo 392 kaznivih dejanj zoper svoboščine in pravice človeka in občana, to je 81 ali 26 % več kot prejšnje leto. V večini primerov so bila obravnavana kazniva dejanja kršitve nedotakljivosti stanovanja (328), slede kazniva dejanja ogrožanja varnosti (44), protipravnega odvzema prostosti (19) in kaznivo dejanje kršitve pravice do pritožbe.

Raziskanih je bilo 95,2 % teh dejanj, storilec pa ni bil odkrit pri 19 kaznivih dejanjih zoper svoboščine in pravice človeka in občana.

Po posameznih upravah za notranje zadeve je bilo obravnavanih naslednje število primerov: Celje 72, Maribor 69, Ljubljana-mesto 55, Mur-

ska Sobota 38, Nova Gorica 29, Koper 24, Kranj 22, Ljubljana-okolica 22, Novo mesto 19, Krško 17, Trbovlje 13, Slovenj Gradec 7 in Postojna 5.

8. Kazniva dejanja zoper pravosodje (XVIII. poglavje KZ SRS)

V letu 1983 je bilo obravnavanih 286 kaznivih dejanj zoper pravosodje ali 34 dejanj več kot leto prej. Število teh dejanj se je povečalo za 13,4 %. V večini primerov (225) so bila obravnavana kazniva dejanja krive ovadbe, v 63 primerih pa so bila obravnavana druga kazniva dejanja iz tega poglavja kazenskega zakona SR Slovenije. Vsa kazniva dejanja zoper pravosodje so bila raziskana.

Na območju posamezne uprave za notranje zadeve je bilo zabeleženo naslednje število kaznivih dejanj zoper pravosodje: Ljubljana-mesto 52, Novo mesto 36, Maribor 34, Celje 34, Kranj 24, Murska Sobota 22, Ljubljana-okolica 21, Krško 17, Trbovlje 13, Koper 8, Slovenj Gradec 8, Nova Gorica 7 in Postojna 5.

9. Kazniva dejanja zoper druge družbene vrednote (XXII. poglavje KZ SFRJ)

Miličniki in kriminalisti so obravnavali 283 kaznivih dejanj iz XXII. poglavja Kazenskega zakona SFRJ ali 12 dejanj manj kot leto prej. Dejanja te vrste predstavljajo 0,6 % vse kriminalitete v Sloveniji. Zabeleženih je bilo 55 kaznivih dejanj neupravičene proizvodnje in prometa z mamili ali 23 primerov manj kot leta 1982, 56 kaznivih dejanj omogočanja uživanja mamil ali 26 primerov manj kot leto prej in 172 drugih kaznivih dejanj zoper druge družbene vrednote. Neraziskano je ostalo 1 kaznivo dejanje neupravičene proizvodnje in prometa z mamili.

Posamezne uprave za notranje zadeve so obravnavale naslednje število dejanj zoper druge družbene vrednote: Koper 114, Nova Gorica 62, Ljubljana-mesto 32, Murska Sobota 26, Maribor 17, Novo mesto 7, Celje 7, Kranj 6, Ljubljana-okolica 5, Slovenj Gradec 4, Trbovlje 2 in Krško 1.

Tihotapljenje, preprodaja, pridobivanje, omogočanje uživanja in samo uživanje mamil, postaja kljub navideznemu zmanjšanju števila kaznivih dejanj v zvezi z mamili na območju naše republike, iz leta v leto aktualnejše. Da bi preprečili in zavrlili to družbeno zlo, so delavci or-

ganov za notranje zadeve lani ovadili javnemu tožilcu 128 oseb, ki so osumljene storitve 111 (160) kaznivih dejanj, od tega 55 kaznivih dejanj neupravičene proizvodnje in prometa z mamili, 56 kaznivih dejanj omogočanja uživanja mamil. Obravnavanih je bilo še 6 kaznivih dejanj tatvine mamil in 3 ponaredbe listin z namenom pridobitve farmacevtskih narkotikov, po zakonu o proizvodnji in prometu z mamili pa je bil pristojnemu organu poslan predlog o uvedbi postopka o prekršku zaradi neupravičene posesti mamil. Skupno je bilo lani v zvezi z mamili predlagano v kazensko oziroma upravno kaznovanje 192 oseb.

Administrativne omejitve v zvezi s prehajanjem državne meje so vplivale na zmanjšani vnos mamil iz tujine v Slovenijo. Lani so organi za notranje zadeve obravnavali le 3 primere vnosa mamil iz tujine za potrebe slovenskega ilegalnega tržišča. Potrebe po mamilih v Sloveniji skušajo posamezniki nadomestiti z lastno proizvodnjo, kar potrjuje tudi podatek, da je marihuana v 37 obravnavanih primerih izvirala iz ilegalnih nasadov konoplje v Sloveniji. Nasadi so bili odkriti na območju celotne Slovenije, zaseženo je bilo 647 rastlin in nad 40 kg pripravljene marihuane, obravnavanih pa je bilo tudi 11 oseb, ki so nameravale z zarezovanjem maka pridobiti surovi opij, kot nadomestilo za morfij in heroin.

V 20 odstotkih primerov so bili kot osumljenci obravnavani mladoletniki. Zaskrbljujoč je pojav vdihavanja hlapljivih snovi. Lani se je npr. zaradi vdihavanja hlapov lepila pod PVC vrečko zadušil mladoletnik. Ta pojav med mladoletniki ni nepomemben ali celo obrobni pojav narkomanije, saj večina obravnavanih primerov kaže, da motivi in nagnjenja niso drugačni kot pri vdajanju narkotikom, ker je vdihavanje stopnjevano do halucigenosti oz. do izgube zavesti.

Naša republika še vedno predstavlja pomembno prehodno območje iz azijskih držav na zahodnoevropsko ilegalno tržišče. Število prevozov se je zaradi vojne na Bližnjem Vzhodu zmanjšalo, vendar so organi za notranje zadeve lani odkrili dve kontejnerski pošiljki iz Trsta na železniško postajo v Sežani s 3882 kg hašiša v ploščah, ki sta bili naslovljeni na nizozemskega kupca. Obravnavani so bili še trije primeri mednarodnega tihotapstva mamil, pri tem pa je bilo zaseženih 45 kg hašiša, 6,5 kg marihuane in 900 gramov heroína.

Preglednica 6: Kazniva dejanja gospodarske kriminalitete po poglavjih KZ SFRJ in KZ SRS ter drugih zakonih

Poglavje	Število kaznivih dejanj		±—%
	1982	1983	
1	2	3	4
KZ SFRJ			
— XVIII. pogl.	218	269	123,4
— XIX. pogl.	14	19	135,7
KZ SRS			
— VIII. pogl.	28	37	132,1
— IX. pogl.	103	96	93,2
— XIV. pogl.	2434	2299	94,5
— XVII. pogl.	64	78	121,9
Carinski zakon	95	159	167,4
Drugi zakoni	1	1	100,0
SKUPAJ	2957	2958	100,0

10. Kazniva dejanja zoper človekovo zdravje (XIII. poglavje KZ SRS)

Zaradi malomarnosti, nepremišljenosti in podcenjevanja zaščitnih zdravstvenih ukrepov so organi za notranje zadeve poslali javnemu tožilstvu 13 ovadb za kazniva dejanja zoper človekovo zdravje, od tega v 4 primerih zaradi nevestnega zdravljenja, v 4 primerih zaradi postrežbe mladoletnika z alkoholno pijačo, v 2 zaradi opustitve zdravstvene pomoči, v 1 zaradi neupoštevanja zdravstvenih predpisov pred epidemijo, v 2 primerih pa sta bili obravnavani 2 drugi hudi kaznivi dejanji zoper človekovo zdravje.

Obravnavanih je bilo 10 množičnih zastrupitev, zaradi česar je iskalo zdravniško pomoč 165 odraslih občanov in 236 otrok.

IV. GOSPODARSKA KRIMINALITETA

Organi za notranje zadeve so lani obravnavali 2958 (2957) kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete, s katerimi sta bila družbena skupnost in združeno delo oškodovana za 309 188 337 dinarjev ali za 29,7 % več kot leto prej. Nespremenjen obseg gospodarske kriminalitete je v mejah pričakovanega, če pri tem upoštevamo večjo selektivnost in načrtnost dela organov za notranje zadeve pri odkrivanju tistih kaznivih dejanj

v gospodarstvu, ki merijo na spodkopavanje ekonomskih osnov našega družbenopolitičnega sistema ali pa resneje ogrožajo poslovno uspešnost organizacij združenega dela.

V preglednici 6 smo prikazali število kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete po posameznih poglavjih, njihovo strukturo in statistično primerjavo z letom 1982. Med kazniva dejanja v gospodarstvu so všteta kazniva dejanja zoper samoupravljanje, delovno razmerje in socialno varnost, zoper upravljanje družbenih sredstev in naravna bogastva, zoper uradno dolžnost in javna pooblastila iz Kazenskega zakona SR Slovenije ter zoper uradno dolžnost jugoslovanskega trga iz Kazenskega zakona SFRJ ter dejanja, inkriminirana po posebnih zveznih zakonih (Carinski zakon, Zakon o knjigovodstvu idr.).

Negativni ekonomski tokovi, s katerimi se soočajo nekatere gospodarske panoge, imajo svoj odvod tudi v postopni rasti težjih in organiziranih oblik kaznivih dejanj v škodo gospodarstva in naše družbenopolitične skupnosti (npr.: organizirani primeri kupčevanja s tujo valuto in zlatim denarjem, primer odkrite skupine ponarejevalcev in razpečevalcev bonov za naftne derivate). Upoštevajoč strukturo kadrov v organih za notranje zadeve ter dejstvo, da so ostali nadzorni mehanizmi v gospodarstvu (SDK, inšpekcijske službe itn.) odkrili in naznanili organom za notranje zadeve lani le 1,6 % vse gospodarske kriminalitete, je temno polje gospodarske odklonosti v Sloveniji veliko in nemalookrat zakrito za lokalnimi interesi in poslovno koristnostjo, kar terja od organov za notranje zadeve pri zbiranju obremenitvenih dokazov organiziran nastop na širšem območju pa tudi v tujini.

Od skupnega števila kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete je bilo lani obravnavanih 1893 (1990) dejanj, ki jih štejemo med pravo gospodarsko kriminaliteto ali 4,9 % manj kot leto prej.

V notranji trgovini je bilo odkritih 10,6 % kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete, 9,9 % v industriji in rudarstvu, 7,6 % v prometu in zvezah, 6,9 % pri finančno-tehničnih storitvah itn. Večji porast beležimo pri kaznivih dejanjih kupčevanja z zlatim denarjem ali tujo valuto (od 36 na 94), zlorabe uradnega položaja (od 6 na 12), dajanja prednosti kupcem (od 11 na 26), kršitve predpisov o cenah (od 4 na 11), nezakonitega lova (od 47 na 96), dajanja podkupnine (od 27 na 40), medtem ko se je število inkriminiranih dejanj po carinskem zakonu povečalo od 95 na 159 kaznivih dejanj.

V notranji trgovini so bila obravnavana predvsem kazniva dejanja ponarejanja ali uničenja poslovnih listin (84), poneverbe (71) nevestnega gospodarjenja (43), zlorabe položaja ali pravic odgovorne osebe (38), v industriji in rudarstvu kazniva dejanja neupravičene uporabe (49), poneverbe (43), zlorabe položaja ali pravic odgovorne osebe (40), nevestnega gospodarjenja (36), posebnih primerov goljufije (27), ponarejanja ali uničenja poslovnih listin (25) itd, na področju prometa in zvez kazniva dejanja poneverbe (83), neupravičene uporabe (64) in posebnega primera goljufije (23), pri finančno-poslovnih storitvah kazniva dejanja izdaje nekritega čeka (129), od tega je skušal osumljeni v 3 primerih pridobiti premoženjsko korist v višini nad 100 000 dinarjev; v gradbeništvu kazniva dejanja poneverbe (25), zlorabe položaja (23), neupravičene uporabe (20) ter ponarejanja oz. uničenja poslovnih listin (20), medtem ko so bile družbenopolitične skupnosti ali organizacije oškodovane predvsem s kaznivimi dejanji nezakonitega lova (83), utaje davščin (36) in poneverbe (17). V panogi kmetijstva in gozdarstva pa organi za notranje zadeve še vedno obravnavajo predvsem gozdne tatvine (112).

Na področju zunanjetrgovinskega poslovanja so lani organi za notranje zadeve obravnavali 9 (23) kaznivih dejanj. Statistično zmanjšanje ni odraz dejanskega stanja v zunanjetrgovinskem poslovanju organizacij združenega dela, ampak predvsem nemoči organov za notranje zadeve, da se uspešno zoperstavijo negativnim pojavom na tem področju gospodarske dejavnosti, ker večina organizacij združenega dela razpolaga s pomanjkljivo in nepopolno dokumentacijo in je zbiranje obremenitvenih dokazov skoraj nemogoče ali pa je mogoče dokazati le gospodarski prestop. V zunanjetrgovinskem poslovanju imamo celo paleto različnih oblik prilaščanja in razgrabljanja družbene lastnine, ki ostane nekaznovana, od izigravanja predpisov, izvoza za vsako ceno, preprodaj uvoženega blaga, poslovanja s tujimi partnerji dvomljive reputacije do pridobitniškega obnašanja odgovornih oseb, malverzacij s potnimi stroški, neupravičenega sprejemanja daril in nagrad ipd.

Značilen je bil primer zunanjetrgovinskega poslovanja splošne obrtne zadruga GALEB v Izoli, ki je na račun izvoženih proizvodov v maloobmejni izmenjavi po nižjih cenah uvažala proizvode, ki jih je na domačem trgu prodajala po 2—3-krat višji ceni ter si na ta način pridol-

bila protipravno premoženjsko korist v višini 68 milijonov dinarjev. Obravnavan je bil tudi primer direktorja, ki je zaradi pristanka na opustitev plačila 5% zamudnih obresti v znesku 70 000 DM od avstrijskega partnerja sprejel v dar stroj večmilijonske vrednosti.

Odkritih je bilo 66 utaj davščin in drugih družbenih dajatev, zaradi katerih je bila družbenopolitična skupnost oškodovana za 21 656 466 dinarjev. Obravnavan je bil nov primer storitve tega kaznivega dejanja, ko je obrtnik-kooperant izkazal večjo porabo združnega materiala od dejanske, pri izdelavi izdelkov pa je uporabljal manjvredni in cenejši material ter si tako ustvarjal davčno neizkazan dohodek.

Ob različnih kriterijih dinarskega in deviznega poslovanja na domačem trgu predvsem pri prodaji bele tehnike in zabavne elektronike ugotavljamo številne primere nedovoljene preprodaje in zamenjave deviznih sredstev. Lani je bilo obravnavanih kar 94 kaznivih dejanj v zvezi s prodajo ali preprodajo večjih vsot deviznih sredstev, od tega kar 54 (3) na območju UNZ Celje, kjer je bilo ugotovljeno večje zanimanje za nabavo bele tehnike v Velenju.

Aktualna je problematika ponarejanja oz. razpečavanja ponarejenega denarja po čl. 168 KZ SFRJ. Javnemu tožilstvu je bilo poslanih lani 17 (22) ovadb, vendar je bilo samo v dveh primerih na območju naše republike zaseženih 1249 ponaredkov USA dolarjev, predvsem v bankovcih po 100 USA dolarjev. Registriranih je bilo tudi 12 primerov ponaredkov bankovcev po 500 dinarjev tipa »Crna Sora«. V letu 1983 je bil zabeležen tudi pojav prenarejanja kovancev po 10 par v 10 dinarjev. Neznani storilec je prevlekel kovance s plastjo niklja in jih razpečal kot 10 dinarske kovance.

Zaradi suma storitve kaznivega dejanja gospodarske kriminalitete je bilo javnim tožilstvom ovadenih 3416 (3419) oseb. Med ovadenimi je 8,3% direktorjev, 4,9% trgovinskih poslovodij, 4% gostincev, 3,6% prodajalcev itn. Generalni, finančni, komercialni in drugi direktorji so bili osumljeni storitve kaznivega dejanja zlorabe položaja oz. pravic odgovorne osebe (62), nevestnega gospodarjenja (52), ponarejanja ali uničenja poslovnih listin (45), grabeža (30), kršitve samoupravljanja (12) itn. Odgovorne osebe v trgovinah so osumljene storitve 32 kaznivih dejanj nevestnega gospodarjenja, 20 grabežev, 49 ponaredb listin itn., gostinci pa 38 poneverb, 18 kaznivih dejanj nevestnega gospodarjenja, 14 dejanj nedovoljene trgovine itn.

18,6% odstotka osumljenih so organi za notranje zadeve že obravnavali zaradi istih ali podobnih kaznivih dejanj. Med povratniki prevladujejo storilci kaznivega dejanja gozdne tatvine (118), poneverbe (80), neupravičene uporabe (51), grabeža (44), nedovoljene trgovine (33), ponarejanja oz. uničenja poslovnih listin (31) itn.

Organi za notranje zadeve so lani odkrili 58,7% kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete, oškodovane organizacije združenega dela 28,5%, oškodovane osebe 9,3%, neoškodovane osebe 3,2%, neoškodovane organizacije združenega dela 2,1%, inšpekcijske službe 1,4%, SDK pa 0,2%. Kot v prejšnjih letih tudi lani opozarja struktura odkrivanja kaznivih dejanj v škodo narodnega gospodarstva na slabosti v medsebojnem sodelovanju strokovnih služb in v nekaterih primerih tudi na neučinkovitost nosilcev samozaščitnih aktivnosti v organizacijah združenega dela.

Na območju posameznih uprav za notranje zadeve je bilo obravnavano naslednje število kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete: Celje 426, Ljubljana-mesto 410, Maribor 402, Kranj 383, Murska Sobota 214, Nova Gorica 199, Ljubljana-okolica 197, Koper 183, Novo mesto 173, Krško 148, Trbovlje 87, Postojna 71 in Slovenj Gradec 65.

V nadaljevanju bomo prikazali značilnosti posameznih poglavij iz Kazenskih zakonov SRS in SFRJ, katerih dejanja štejemo med gospodarsko kriminaliteto.

1. Kazniva dejanja zoper upravljanje družbenih sredstev in naravna bogastva (XIV. poglavje KZ SRS)

V letu 1983 so delavci v organih za notranje zadeve obravnavali 2299 kaznivih dejanj iz XIV. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije ali 5,6% manj kot leta 1982. Ta dejanja pomenijo 4,5% vse oziroma 77,7% gospodarske kriminalitete v Sloveniji. Med njimi je bilo zabeleženih 142 primerov nevestnega gospodarjenja, 68 primerov nevestnega ravnanja z zaupanim družbenim premoženjem, 3 sklenitve škodljive pogodbe, 5 zlorab položaja, 151 zlorab položaja ali pravic odgovorne osebe, 68 primerov goljufij, 28 dejanj dajanja prednosti kupcem, 1 preslepitev kupca, 11 kršitev predpisov o cenah, 3 kriva merjenja, 8 primerov razsipniškega obnašanja v škodo družbenega premoženja, 345 poneverb, 125 grabežev, 214 primerov neupravičene uporabe, 24 primerov neupravičenega spreje-

manja daril in 17 primerov neupravičenega dajanja daril, 215 ponaredb ali uničenj poslovnih listin, 296 primerov nedovoljene trgovine, od tega 67 primerov nedovoljene trgovine v zvezi s 4. odstavkom istega člena, 1 nedovoljeno posojanje denarja, 29 primerov nedovoljenega razpolaganja s stanovanji, 8 primerov neupravičene uporabe dopolnilnega dela drugih, 66 utaj davščin, ali drugih družbenih dajatev, 18 dejanj uničenja gozdov, 349 gozdnih tatvin, 96 primerov nezakonitega lova in 8 drugih kaznivih dejanj iz XIV. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije.

Organom za notranje zadeve je uspelo raziskati 2171 kaznivih dejanj iz tega poglavja ali 94,5 % primerov.

Posamezne uprave za notranje zadeve so zabeležile naslednje število dejanj iz XIV. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije: Maribor 324, Ljubljana-mesto 319, Celje 262, Kranj 260, Ljubljana-okolica 182, Murska Sobota 180, Koper 162, Novo mesto 158, Krško 141, Nova Gorica 126, Postojna 68, Trbovlje 67 in Slovenj Gradec 50.

2. Kazniva dejanja zoper uradno dolžnost in javna pooblastila (XVII. poglavje KZ SRS)

Kriminalisti in miličniki so obravnavali 78 kaznivih dejanj zoper uradno dolžnost in javna pooblastila ali 21,9 % več kot leto prej. Med dejanji iz XVII. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije prevladujejo kazniva dejanja podkupnine (40), sledi kaznivo dejanje zlorabe uradnega položaja (14), grdega ravnanja z zlorabo uradnega položaja (8), nevestnega dela v službi (4), ponarejanja ali uničenja uradne listine, knjige ali spisa (2), jemanja podkupnine (2) in izdaje uradne tajnosti (1). Obravnavanih je bilo tudi 7 drugih kaznivih dejanj zoper uradno dolžnost in javna pooblastila. Vsa kazniva dejanja so bila raziskana.

Uprave za notranje zadeve so obravnavale naslednje število teh dejanj: Kranj 15, Ljubljana-mesto 11, Celje 8, Nova Gorica 8, Maribor 8, Murska Sobota 7, Koper 6, Ljubljana-okolica 5, Trbovlje 4, Novo mesto 3, Slovenj Gradec 2 in Krško 1.

3. Kazniva dejanja zoper samoupravljanje (VIII. poglavje KZ SRS)

Zabeleženih je bilo 37 kaznivih dejanj zoper samoupravljanje ali 5 več kot leto prej. Med njimi prevladujejo kršitve samoupravljanja (13), slede zlorabe samoupravljanja (10), kršitve taj-

nosti glasovanja (4), ponaredbe volilnih rezultatov (4), kršitve pravic do samoupravljanja (4) in uničenja volilnih listin (2). Neraziskano je ostalo 1 kaznivo dejanje uničenja volilnih listin.

Uprave za notranje zadeve so obravnavale naslednje število kaznivih dejanj zoper samoupravljanje: Celje 12, Trbovlje 9, Nova Gorica 3, Novo mesto 3, Koper 2, Ljubljana-mesto 2, Maribor 2, Murska Sobota 2, Postojna 1 in Slovenj Gradec 1.

4. Kazniva dejanja zoper delovno razmerje in socialno varnost (IX. poglavje KZ SRS)

Organi za notranje zadeve so odkrili 96 kaznivih dejanj zoper delovno razmerje in socialno varnost ali 7 primerov manj kot leta 1982. Nosilci teh nepravilnosti in zlorab so praviloma zasebni obrtniki gradbene stroke iz drugih republik. V notranji strukturi kaznivih dejanj iz IX. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije prevladujejo kazniva dejanja kršitve temeljnih pravic delavcev (51) in kršitve pravic delavcev iz socialnega zavarovanja (38), v 6 primerih so bile obravnavane kršitve pravic do varstva pri delu, v 1 primeru pa kaznivo dejanje zlorabe pravic iz socialnega zavarovanja.

Na območju posameznih uprav so pooblašcene uradne osebe organov za notranje zadeve obravnavale naslednje število kaznivih dejanj: Celje 26, Maribor 25, Ljubljana-mesto 13, Nova Gorica 10, Ljubljana-okolica 9, Krško 3, Novo mesto 3, Trbovlje 2, Murska Sobota 2, Koper 1, Kranj 1 in Slovenj Gradec 1.

5. Kazniva dejanja zoper gospodarstvo in enotnost jugoslovanskega trga (XVIII. poglavje KZ SFRJ)

Obravnavanih je bilo 269 kaznivih dejanj zoper gospodarstvo in enotnost jugoslovanskega trga ali 23,4 % več kot leto prej. Zabeleženi so bili 3 primeri neupravičenega posredovanja ali zastopanja v zunanje trgovinskem poslovanju, 94 dejanj kupčevanja z zlatim denarjem ali tujo valuto, 17 primerov ponarejanja denarja, 17 dejanj ponarejanja vrednotnic, 136 primerov izdaje nekritega čeka. V 5 primerih osumljeni ni bil odkrit.

Posamezne uprave za notranje zadeve so obravnavale naslednje število kaznivih dejanj zoper gospodarstvo in enotnost jugoslovanskega trga: Celje 118, Ljubljana-mesto 58, Kranj 28,

Maribor 25, Koper 9, Nova Gorica 7, Novo mesto 6, Trbovlje 5, Murska Sobota 4, Slovenj Gradec 4, Krško 3 in Postojna 2.

6. Kazniva dejanja uradnih oseb v zveznih organih zoper uradno dolžnost (XIX. poglavje KZ SRS)

Leta 1983 so delavci v organih za notranje zadeve zabeležili 19 kaznivih dejanj iz XIX. poglavja KZ SFRJ ali 5 več kot leto prej. Obravnavane so bile osebe, zaposlene v zveznih upravnih organih v Sloveniji. Odkritih je bilo 12 zlorab položaja, 2 goljufiji v službi, 2 ponareditvi uradne listine, 2 primera jemanja podkupnine in 1 grabež v zvezi s 174. členom Kazenskega zakona SFRJ. Vsa dejanja so bila raziskana.

12 kaznivih dejanj iz XIX. poglavja Kazenskega zakona SFRJ je bilo zabeleženih na območju Uprave za notranje zadeve Kranj, 4 na območju UNZ Maribor, 2 na območju UNZ Koper, 1 pa so obravnavali delavci organov za notranje zadeve na območjih Uprave za notranje zadeve Slovenj Gradec.

V. POLITIČNA KRIMINALITETA

Organi za notranje zadeve v SR Sloveniji so v letu 1983 obravnavali 59 (64) kaznivih dejanj s političnim obeležjem ali 7,8 % manj kot leto prej. Osumljeni je bil odkrit pri 50 dejanjih ali v 84,7 % (leto prej pri 57 dejanjih ali v 89 %), neraziskanih pa je ostalo 9 kaznivih dejanj ali 15,3 % (leto prej 6 kaznivih dejanj ali 11 %). Od skupnega števila kaznivih dejanj, ki so jih miličniki obravnavali v preteklem letu, je bilo 39 storjenih v letu 1983, 20 pa leta 1982. Delež politične kriminalnosti v strukturi celotne kriminalitete je zanemarljiv in znaša le 0,1 odstotek kaznivih dejanj obravnavanih v letu 1983.

V preglednici 7 navajamo primerjalne podatke po vrstah kaznivih dejanj s političnim obeležjem in njihovo notranjo strukturo.

Med dejanji politične kriminalnosti prevladujejo kazniva dejanja žalitve SFRJ (33,9 %), sovražne propagande (28,8 %) in dejanje zbujanje narodnostne in verske nestrpnosti ali razdora (27,1 %). V vseh primerih so bili obravnavani verbalni izpadi občanov, ki so s svojimi komentarji žalili družbenopolitično ureditev SFRJ in SRS ter njene predstavnike, Zvezo komunistov, verska in narodnostna čustva občanov itn. V večini so bili obravnavani delikti vinjenih oseb.

Preglednica 7: Vrste kaznivih dejanj s političnim obeležjem in njihova notranja struktura

Kaznivo dejanje	1982		1983	
	šte- vilo	%	šte- vilo	%
1	2	3	4	5
— žalitev SFRJ	26	40,6	20	33,9
— širjenje lažnih vesti	11	17,2	2	3,4
— žalitev tuje države	—	—	1	1,7
— zbujanje narodnostne ali verske nestrpnosti	8	12,5	16	27,1
— sramotitev narodov Jugoslavije	—	—	2	3,4
— sovražna propaganda	14	21,9	17	28,8
— sramotitev SRS ali drugih SR oz. SAP	3	4,7	1	1,7
— vojno hudodelstvo zoper civil. prebiv.	—	—	—	—
— vojno hudodelstvo zoper vojne ujetnike	—	—	—	—
— vojno hudodelstvo zoper ranjence	—	—	—	—
— združevanje za sovražno propagando	2	3,1	—	—
	64	100,0	59	100,0

Zaradi utemeljenega suma storitve 50 kaznivih dejanj s političnim obeležjem je bilo pristojnemu javnemu tožilstvu ovadenih 49 oseb, od tega 19 zaradi suma žalitve SFRJ, 11 zaradi sovražne propagande, 14 osumljencev je žalilo občane ali na drug način zbuvalo narodnostno, versko ali rasno mržnjo, nestrpnost oz. razdor, 2 sta sramotila jugoslovanske narodnosti, 1 širil lažne vesti s politično vsebino, 1 žalil ugled tuje države, 1 pa sramotil politično ureditev SR Slovenije.

Med osumljenimi je bilo 30 delavcev, 8 učencev oz. študentov, 6 uslužbencev, 1 individualni kmečki proizvajalec, medtem ko poklic 4 osumljencev ni bil ugotovljen. Primerjava osumljencev po poklicih kaže dokajšnjo stopnjo razpršenosti (med osumljenci zabeleženih 31 različnih poklicev — op. p.), kljub temu pa izraziteje izstopajo tri kategorije, t. j. nekvalificirani delavci (13), učenci (5) in študenti (3). Medtem ko so bili nekvalificirani delavci v večini primerov storilci kaznivega dejanja v zvezi s 157. členom Kazenskega zakona SFRJ (žalitev ugleda SFRJ), pa so učenci pogostejše vzbujali narodnostno, versko ali rasno mržnjo, nestrpnost ali razdor.

Delavci so v večini primerov storilci kaznivega dejanja žalitve SFRJ (42,4 %) ter sovražne propagande (27,3 %), med učenci in študenti prevladujejo dejanja žalitve SFRJ (62,5 %) in vzbujanje narodnostne in verske nestrpnosti (37,5 %), medtem ko so uslužbenci v večjem številu povzročitelji kaznivega dejanja sovražne propagande (33,3 %).

23 osumljencev ali 46,9 % je inkriminirano dejanje storilo v vinjenem ali opitem stanju, od tega 10 nekvalificiranih delavcev in 6 drugih delavcev, 2 učenca, 2 osebi v službi v JLA itn. V vseh primerih so bili obravnavani verbalni izpadi, od tega je 14 osumljencev žalilo ugled SFRJ, 3 so zbujali versko ali narodnostno nestrpnost, 3 širili sovražno propagando itn. Trije občani pa so bili že obravnavani s strani organov za notranje zadeve zaradi podobnih ali istih dejanj storjenih v vinjenem stanju.

V letu 1983 je bilo obravnavanih 7 oseb ali 30,4 % osumljenih, ki so bile že v postopku zaradi podobnih dejanj v preteklih letih, od tega 2 nekvalificirana delavca, 1 duhovnik, 1 gradbeni tehnik, upokojenec in delavca brez poklica. 6 povratnikov je bilo vinjenih v času storitve inkriminiranega dejanja s političnim obeljšem.

Povratniki so predvsem žalili ugled SFRJ ter zbujali narodnostno in versko nestrpnost med občani.

VI. ODKRIVANJE IN RAZISKOVANJE KAZNIVIH DEJANJ

Na stopnjo dosežene varnostne kulture, samozaščitne ozaveščenosti delovnih ljudi in občanov ter delovne usmeritve in naporov organov za notranje zadeve pri preprečevanju inkriminiranih dejanj opozarjajo podatki o odkrivanju in raziskovanju kaznivih dejanj.

1. Odkrivanje kaznivih dejanj

Od 51 074 kaznivih dejanj, ki so jih zabeležili organi za notranje zadeve v Sloveniji leta 1983, so jih oškodovani občani naznanili 27 770 ali 54,4 %, leto prej pa 23 222 ali 53,3 %; to pomeni, da je število naznanitev oškodovanih občanov naraslo za 1,1 %. Oškodovane organizacije združenega dela so odkrile in naznanile 8477 kaznivih dejanj ali 16,6 %, leto prej pa 8551 dejanj ali 19,6 %. Z lastno aktivnostjo so delavci organov za notranje zadeve odkrili 10 218 kazni-

vih dejanj ali 20 %; to je 27,9 % več kot leto prej, ko je bilo odkritih 7987 kaznivih dejanj.

Neoškodovani občani ali organizacije združenega dela so organom za notranje zadeve naznanili 4069 kaznivih dejanj ali 7,96 %, leto prej pa 3419 ali 7,8 %.

V 74 primerih so se storilci sami prijavili organom za notranje zadeve, 8 kaznivih dejanj so naznanili organi samoupravne delavske kontrole, 26 notranje kontrole, 5 samoupravni organi, 33 družbenopolitične organizacije v organizacijah združenega dela in 9 poslovodni organi, 23 organi krajevne skupnosti, 20 družbenopolitične organizacije v občini, 14 pa nosilci akitvnosti družbene samozaščite in v 75 primerih na drug način. V 41 primerih so organi za notranje zadeve zvedeli za kaznivo dejanje na temelju anonimnega pisnega naznanila, v 29 primerih je bilo dejanje odkrito na osnovi preverjanja točnosti govoric občanov.

Inšpekcijske službe so lani odkrile 109 kaznivih dejanj ali 0,2 %, leto prej pa 144 dejanj ali 0,3 % vseh odkritih kaznivih dejanj, ki so bila naznanjena organom za notranje zadeve.

Iz zbranih podatkov organov za notranje zadeve lahko razberemo, da oškodovani občani dosledneje naznanjajo kazniva dejanja zoper življenje in telo (55,4 %), zoper človekove pravice in svoboščine (66,2 %), zoper spolno nedotakljivost in moralo (57,9 %) in kazniva dejanja zoper zasebno premoženje (60,4 %). Oškodovane organizacije pa kažejo večjo občutljivost do kaznivih dejanj iz XVIII. poglavja Kazenskega zakona SFRJ (49,4 %) in XXI. poglavja Kazenskega zakona SR Slovenije (61,8 %).

2. Raziskovanje kaznivih dejanj

Od skupnega števila 51 074 kaznivih dejanj, kolikor so jih obravnavali delavci organov za notranje zadeve v letu 1983, so bili storilci 36 012 kaznivih dejanj neznani, ko se je zvedelo za kaznivo dejanje. To pomeni, da je bilo 15 062 storilcev kaznivih dejanj odkritih že, ko so organi za notranje zadeve zvedeli za kaznivo dejanje, to je 29,5 % vseh kaznivih dejanj v letu 1983. Miličniki in kriminalisti so vso pozornost namenili raziskovanju 36 012 kaznivih dejanj (70,5 %), pri katerih ob zaznavi osumljeni ni bil znan. V preglednici 8 je prikazano skupno število in število kaznivih dejanj z neznanim osumljencem ter število neraziskanih kaznivih dejanj po posameznih skupinah inkriminiranih dejanj.

Preglednica 9: Skupno število, število kaznivih dejanj, ko osumljenec ni bil znan ob naznanitvi kaznivega dejanja in število neraziskanih kaznivih dejanj v letu 1983 po KZ SRS in SFRJ

Kazniva dejanja zoper	Šte- vilo	Šte- vilo KD z nezn. stor.	Štev. neraz. kaz. dejanj
1	2	3	4
— temelj. soc. sam. družb. ured. in varn. SFRJ	33	18	6
— ugled SFRJ, tuje drž. in medn. org.	21	7	2
— gospodarstvo in enotn. jug. trga	269	36	5
— urad. osebe v zvez. organih	19	1	—
— oborožene sile	—	—	—
— druge družb. vred.	283	45	1
SKUPAJ KZ SFRJ	625	107	14
— življenje in telo	2 104	347	30
— svobošč. in prav. človeka	392	124	19
— samoupravljanje	37	18	1
— del. razm. in soc. varnost	96	13	—
— zakonsko zvezo, druž. in mlad.	166	10	—
— spolno nedotak. in moralo	409	169	15
— čast in dobro ime	80	4	2
— človekovo zdravje	13	4	—
— uprav. družb. sred. in narav. bogastva	2 299	853	128
— družb. in zas. premoženje	42 040	33 488	21 832
— pravni promet	842	189	10
— urad. dolž. in jav. pooblastila	78	18	—
— pravosodje	286	181	—
— javni red in mir	595	157	11
— splošno var. ljudi in premoženja	619	262	42
— varn. jav. prometa	131	49	12
SKUPAJ KZ SRS	50 187	35 886	22 102
SKUPAJ KD po KZ SRS in SAP	101	4	—
DRUGI ZAKONI	161	15	—
SKUPAJ	51 074	36 012	22.116

Od 36 012 kaznivih dejanj je organom za notranje zadeve uspelo odkriti storilce 13 896 kaznivih dejanj, v 22 116 primerih pa je ostal storilec neznan. Uspeli so raziskati 38,6 % kaznivih dejanj, katerih storilci niso bili znani ob samem odkritju, kar pomeni 27,2 % vse kriminalitete v Sloveniji, zabeležene leta 1983. Skupno je bilo raziskano 28 958 kaznivih dejanj ali 56,7 %, leta 1982 pa 25 833 ali 59,3 % celotne kriminalitete.

Kartogram prikazuje uspešnost raziskovanja kaznivih dejanj po upravah za notranje zadeve ne glede na to, kdaj je bil storilec odkrit, ali takoj ali kasneje. Najslabša Raziskanost je zabeležena na območju treh uprav za notranje zadeve: Ljubljana-mesto, Maribor in Kranj. Te uprave so tudi nad slovenskim povprečjem po uspešnosti odkrivanja storilcev kaznivih dejanj, to je 43,3 % kaznivih dejanj z neznanim osumljenim.

VII. PODATKI O OSUMLJENIH

Kriminalisti in miličniki so naznanili pristojnim javnim tožilstvom 36 682 oseb, ki so bile osumljene, da so storile kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti. Osumljencev je bilo 3761 več kot leto prej ali 11,1 %. Med osumljenimi je bilo obravnavanih 13 592 (leto prej 12 025) oseb v starosti od 25 do 45 let, 12 531 (11 088) osumljencev je bilo starih med 18. in 25. letom, 6991 (6350) je bilo mladoletnikov, 3568 (3414) osumljencev pa je bilo starih nad 46 let. **Preglednica 9** razčlenjuje število obravnavanih osumljencev po posameznih skupinah kaznivih dejanj.

Zbrani podatki o osumljenih kažejo, da postaja območje naše republike zaradi geografskih, migrantskih in infrastrukturnih posebnosti vse pogostejše mesto t. i. kriminalitete v tranzitu, kar še dodatno otežuje delo organov za notranje zadeve.

10 994 (10 126) osumljencev je dejanje storilo na območju uprav za notranje zadeve, kjer nimajo stalnega ali začasnega bivališča, izven občine storitve dejanja pa je bivalo kar 50,5 % vseh osumljenih.

Uprave za notranje zadeve so obravnavale naslednje število osumljencev: Ljubljana-mesto 9391, Maribor 5571, Celje 4438, Kranj 3114, Ljubljana-okolica 2475, Novo mesto 2178, Murska Sobota 2007, Koper 1917, Nova Gorica 1841, Krško 1388, Trbovlje 957, Postojna 912 in Slovenj Gradec 836.

Preglednica 9: Število osumljencev po posameznih poglavjih kazenskih zakonov leta 1983

Kazniva dejanja zoper	Šte- vilo osum- ljencev	STAROST			
		14—17	18—25	25—45	nad 46
1	2	3	4	5	6
— temelj. soc. sam. dr. ured. in var. SFRJ	33	8	9	12	4
— ugled SFRJ, tuje države in medn. organizacije	22	1	6	12	3
— gospodarstvo in enotnost jugoslovanskega trga	277	6	93	162	16
— ur. os. v zvez. org.	39	—	8	29	2
— dr. družb. vrednote	737	66	361	285	25
SKUPAJ KZ SFRJ	1 108	81	477	500	50
— življenje in telo	2 325	106	645	1 037	537
— svob. in prav. človeka	476	49	167	208	52
— samoupravljanje	50	—	3	40	7
— del. razm. in soc. var.	99	—	16	59	24
— zak. zvezo, druž. in mladino	178	1	26	137	14
— spol. nedot. in moral.	439	76	157	183	23
— čast in dobro ime	81	3	11	48	19
— človek. zdravje	13	—	1	10	2
— uprav. družb. sred. in narav. bogastva	2 653	38	472	1 697	446
— druž. in zas. premož.	25 989	6 468	9 666	7 937	1 918
— pravni promet	868	40	255	481	92
— urad. dolžn. in jav. pooblastila	89	1	24	56	8
— pravosodje	300	19	54	127	100
— javni red in mir	744	62	279	335	68
— sploš. var. lj. in prem.	733	23	136	410	164
— varn. jav. prometa	195	21	76	79	19
SKUPAJ KZ SRS	35 232	6 907	11 988	12 844	3 493
SKUPAJ KD po KZ	132	1	21	103	7
SRS in SAP					
DRUGI ZAKONI	210	2	45	145	18
SKUPAJ	36 682	6 991	12 531	13 592	3 568

Med 22 196 različnimi osumljenci je bilo 3689 že kaznovanih in to 2288 oseb enkrat, 895 dvakrat in 506 večkrat. 830 osumljencev je bilo predkaznovanih za enako kaznivo dejanje, od tega 718 enkrat, 96 dvakrat in 16 večkrat. Povratniki so v 490 primerih storili kaznivo dejanje zoper življenje in telo, v 385 primerih zoper upravljanje družbenih sredstev in naravna bogastva, v 2076 primerih zoper družbeno ozioroma zasebno premoženje ter v 123 primerih zoper javni red in mir in podobno. Večkratni povratniki za isto kaznivo dejanje pa so obravnavani predvsem med storilci kaznivega dejanja tatvine (431), velike tatvine (80), lahke telesne poškodbe (78), poškodovanja tuje stvari (44) itn.

VIII. KRIMINALITETA MLADOLETNIKOV

Inkriminirana ravnanja mladoletnikov so bila lani predmet posebne pozornosti organov za notranje zadeve, čeprav tudi v obravnavi mladoletniške odklonskosti zaradi kadrovskih težav in pomanjkanja specializiranih delavcev ugotavljamo večjo stopnjo selektivnosti, kar lahko ob pomanjkljivih skrbstvenih, socialnih, vzgojnih in družbenopolitičnih mehanizmi negativno vpliva na gibanje mladoletniške kriminalitete v naslednjih letih, če upoštevamo, da na inkriminirane odklone med mladimi vpliva vrsta objektivnih in subjektivnih okoliščin. Posebnosti v minulem letu namreč opozarjajo, da so od-

kloni med mladimi pogojeni tudi s problemi, ki nastajajo v procesih vzgoje in izobraževanja, zaposlovanja, upadanja osebnega standarda, izrabe prostega časa itn. Razmere terjajo nujne in usklajene napore vseh družbenih dejavnikov, vzgojno-izobraževalnih ustanov, skrbstvenih organov, družbenopolitičnih in družbenih organizacij ter staršev, da bi odpravili negativne posledice in zagotovili zdravo ter ustvarjalno življenje mladih.

Organi za notranje zadeve so obravnavali 6991 (6385) mladoletnikov zaradi storitve 5338 (4646) kaznivih dejanj ali 14,9 % več kot leto prej oziroma 13,7 % vseh obravnavanih kaznivih dejanj v republiki. Od skupnega števila obravnavanih je bilo 41,3 % (38,5 %) mlajših in 58,7 % (61,5 %) starejših mladoletnikov.

V mladoletniški kriminaliteti prevladujejo kazniva dejanja zoper družbeno in zasebno premoženje (91,9 % vseh kaznivih dejanj mladoletnih), od tega 2596 (2340) tatvin, 1478 (1180) velikih tatvin, 425 (337) poškodovanj tuje stvari, 198 (242) odvzemov motornega vozila, 105 (79) prikrivanja, 73 (64) goljufij, 15 (10) ropov itd. Zoper človekovo življenje in telo je bilo storjenih 87 (80) kaznivih dejanj, od tega 2 (0) umora 1 (1) poskus umora, 1 (1) posebno huda telesna poškodba, 19 (24) hudih telesnih poškodb, 46 (39) lahkih telesnih poškodb in 18 (15) drugih tovrstnih kaznivih dejanj. Zaskrbljujoč je porast kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost in moralo (od 39 na 68 primerov), povečalo pa se je število posilstev (od 13 na 14), poskusov posilstva (od 8 na 16), spolnega nasilja (od 3 na 9) in drugih tovrstnih dejanj (od 15 na 29). V 7 (5) primerih so bili mladoletniki obravnavani zaradi suma storitve kaznivega dejanja s političnim obeležjem, od tega v 6 primerih zaradi zbujanja narodnostnega, verskega ali rasnega razdora, sovražstva oz. nestrpnosti in v 1 primeru žalitve SFRJ.

Povečalo se je predvsem število kaznivih dejanj lahke telesne poškodbe (+ 17 %), poskusa posilstva (+ 100 %), spolnega nasilja (od 3 na 9), tatvine (+ 10 %), velike tatvine (+ 25 %), ropa (od 10 na 15), poškodovanja tuje stvari (+ 26 %), krive ovadbe (+ 100 %) itn. Prvič pa lani beležimo med mladoletniki kazniva dejanja izdaje nekritega čeka (6), ponarejanja vrednotnic (2), dokončane umora (2), poškodovanja stvari kulturnega pomena (1), dajanja podkupnine (1), hudega kaznivega dejanja zoper sploš-

Preglednica 10: Kazniva dejanja mladoletnikov leta 1983

Kazniva dejanja zoper	Število		
	vsa	mladolet.	% KD mladolet.
1	2	3	4
— temel. soc. sam. druž. ured. in varn. SFRJ	33	6	0,11
— ugled SFRJ, tuje drž. in medn. org.	21	1	0,01
— gospod. in enot. j. trga	296	7	0,13
— druge družb. vrednote	283	47	0,88
SKUPAJ KZ SFRJ	625	61	1,14
— življenje in telo	2 104	87	1,62
— svob. in prav. človeka	392	37	0,69
— samoupravljanje	37	—	—
— zak. zvezo, družino in mladino	166	1	0,01
— spoln. nedotak. in moralo	409	68	1,27
— čast in dobro ime	80	3	0,05
— uprav. druž. sred. in narav. bog.	2 299	32	0,59
— druž. in zas. premoženje	42 040	4 908	91,94
— pravni promet	842	39	0,73
— urad. dolž. in jav. poob.	78	1	0,01
— pravosodje	286	17	0,31
— javni red in mir	595	45	0,84
— sploš. varn. ljudi in premoženja	619	20	0,37
— varn. javn. prometa	131	16	0,29
SKUPAJ KZ SRS	50 187	5 274	98,80
SKUPAJ KD po KZ SRS in SAP	101	1	0,01
DRUGI ZAKONI	161	2	0,03
SKUPAJ	51 074	5 338	100,00

no varnost (2) in inkriminiranega dejanja v zvezi s 361. točko Carinskega zakona.

V preglednici 10 navajamo podatke o številu kaznivih dejanj mladoletnikov ter njihovem deležu po posameznih poglavjih Kazenskega zakona SR Slovenije in SFRJ.

Od 6991 obravnavanih mladoletnikov je imelo 1725 mladoletnikov v družinskem okolju zanemarljivo, 743 permisivno, 386 neenotno, 222 represivno in 122 agresivno vzgojo. Za ostale mladoletnike vzgoja ni bila zabeležena. Zanemarljena in neenotna družinska vzgoja sta bili pogostejše zabeleženi pri mladoletnikih, ki so bili osumljeni kaznivega dejanja zoper življenje in telo ter zoper družbeno oziroma zasebno premoženje. Mladoletniki, ki so živeli v družini s permisivno vzgojo, so bili pogostejše udeleženi med storilci kaznivega dejanja poškodovanja tuje stvari, tatvine, kaznivih dejanj zoper javni red in mir ter kaznivega dejanja nasilniškega obnašanja.

Glede na družinske razmere je v času storitve kaznivega dejanja 2238 mladoletnikov živelo v popolni družini, 604 v družini, kjer sta bila starša ločena, za 602 mladoletnika je skrbel eden od staršev, 89 pa jih je živelo pri sorodniku ali skrbniku. V drugih primerih družinske razmere niso bile zabeležene. Pri 525 obravnavanih mladoletnikih je bilo ugotovljeno, da je bil eden od staršev alkoholik.

Mladoletniki so posamično storili 3032 kaznivih dejanj, v mladoletniški združbi z odraslo

osebo pa 1106. Mladoletniške združbe so bile v večjem številu obravnavane pri storitvi kaznivega dejanja lahke telesne poškodbe, tatvine in poškodovanja tuje stvari.

IX. NAMESTO ZAKLJUČKA

Statistični podatki o značilnostih inkriminiranih dejanj na območju Slovenije kažejo v zadnjih dveh letih težnjo po naraščanju kriminalne obremenjenosti predvsem nekaterih visoko urbanih in migrantsko razgibanih okolij, kar terja od vseh organiziranih družbenih dejavnikov enotnejše, skladnejše in načrtnejše preventivno delovanje pri preprečevanju odklonskih pojavov in tistega družbenega zla — alkohola, ki je nemalokrat spremljajoči faktor najhujših inkriminiranih dejanj zoper življenje in telo, spolno nedotakljivost in moralo ter družbeno in zasebno premoženje. Alkohol ni le kriminogeni ampak tudi viktimogeni faktor in ga ni mogoče izključiti pri naporih za zmanjšanje kriminalne ogroženosti in obremenjenosti nekaterih okolij in širših območij. Medtem ko je nasilna kriminalnost obravnavana na urbano-ruralnih območjih, kjer je proces urbanizacije in proletarizacije prebivalstva najbolj boleč (nekatera območja Štajerske, Pomurja, Dolenjske in Zasavja), pa je premoženjska kriminalnost omejena predvsem na visokourbana okolja z bogato infrastrukturo.

UDC 343.3/7:312.7(497.12)»1983«

Crime in Slovenia in 1983

Guček Bojan, Republic Secretariat for Internal Affairs, Ljubljana

The law enforcement agencies registered 51,074 criminal offences in Slovenia in 1983 which is 11.7 per cent more than in the previous year. 36,682 persons (or 11.1 per cent more than in 1982) were reported for public prosecution on the grounds of probable cause. The social community and individuals suffered damage totalling 965,239,961 dinars or 18.2 per cent more than in the previous year. Material loss increased to the detriment of social property by 4.3 per cent while damage caused to private property increased by 54.1 per cent compared to the previous year.

The law enforcement agencies failed to clear 43.3 per cent of criminal offences. The clear-up rate

thus declined by 3.3 per cent in comparison with the previous year.

The study of trends in criminal offences handled by the law enforcement agencies after 1978 shows a dramatic increase in crime after 1980. The number of criminal offences increased in 1981 by 36.9 per cent compared to 1978, while in the following year (1982) the number increased by 59.5 per cent. A comparison between 1978 and 1983 indicates that the number of criminal offences has increased by 78 per cent. A sharp increase is noted especially in general crime, which from 1978 to 1983 rose by 92.3 per cent. A somewhat less alarming trend is seen in economic criminal offences (+ 30.3 per cent) and in criminal offences denoted as political (+ 13.5 per cent).